

ΦΑΚΕΛΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ **ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ 1:**

«Το δικαίωμα ψήφου των γυναικών και η παρουσία τους στην πολιτική ζωή άλλοτε και σήμερα»

Στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η απονομή πολιτικών δικαιωμάτων στις γυναίκες πραγματοποιήθηκε με μεγάλη καθυστέρηση. Αν και η «καθολική ψηφοφορία» αναγράφηκε ως αρχή στο Σύνταγμα του 1864, δεν αφορούσε παρά μόνο τους άνδρες. Το ζήτημα του αποκλεισμού των γυναικών (μαζί με τα παιδιά, τους αλλοδαπούς, τους πνευματικά ανάκανους και τους κακοποιούς) δεν συζητήθηκε, γιατί θεωρήθηκε κάτι το αυτονόητο. Όταν, λοιπόν, μιλάμε για καθιέρωση της «καθολικής» ψηφοφορίας στην Ελλάδα το 1864, πρέπει να είναι σαφές ότι αυτή αφορούσε μόνο τον ανδρικό πληθυσμό.

Οι πρώτες Ελληνίδες φεμινίστριες διεκδίκησαν κυρίως την κατοχύρωση των αστικών τους δικαιωμάτων, επιμένοντας στη μόρφωση και την εργασία. Το ζήτημα της πολιτικής ισότητας θεωρήθηκε πρώιμο. Λόγος έγινε μόνο για συμμετοχή των γυναικών στις δημοτικές εκλογές, με το σκεπτικό ότι οι αναλογίες μεταξύ της διαχείρισης του δήμου και της διαχείρισης του οίκου τις καθιστούσε κατάλληλες για αυτόν.

Η διεκδίκηση των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών θα τεθεί εντονότατα στη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Αυτή η εξέλιξη προέκυψε, καθώς, αφενός το ζήτημα της ισοπολιτείας των γυναικών είχε αναδειχθεί διεθνώς σε κεντρικό ζήτημα του φεμινιστικού ρεύματος της εποχής, αφετέρου, είχαν ήδη αποδοθεί πολιτικά δικαιώματα στις γυναίκες άλλων χωρών, αλλά και είχε πλέον αρχίσει να κερδίζει έδαφος στην Ελλάδα η γενικότερη ιδέα της ισοπολιτείας (είχε αρχίσει να θίγεται ήδη από την προηγούμενη δεκαετία μέσα στο πνεύμα του αστικού εκσυγχρονισμού). Μεταξύ των ετών 1919 και 1936, το ζήτημα της ψήφου των Ελληνίδων απασχόλησε τη Βουλή και συζητήθηκε στον Τύπο. Όμως, οι προτάσεις και τα σχέδια νόμου που κατατέθηκαν στο Ελληνικό Κοινοβούλιο στη διάρκεια των ετών αυτών αφορούσαν μόνο το δικαίωμα ψήφου για τις δημοτικές εκλογές και καθόλου τη συμμετοχή τους στις βουλευτικές.

Το φεμινιστικό κίνημα για την ψήφο θα ξεκινήσει τους αγώνες του από το 1924, με πρωτοβουλία του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας (ιδρύθηκε το 1920) και θα κορυφωθεί την περίοδο 1928-1932. Στον αγώνα συστρατεύτηκαν, λιγότερο ή περισσότερο, πολλές γυναικείες οργανώσεις της εποχής, υπερβαίνοντας τις μεταξύ τους πολιτικές διαφορές. Ειδικότερα, τα επιχειρήματα των φεμινιστριών του Μεσοπολέμου μπορούν να συνοψιστούν στα εξής: α) δεν μπορεί να νοηθεί ως δημοκρατικό ένα πολίτευμα που αγνοεί και αποκλείει τον μισό πληθυσμό της χώρας, β) η στέρηση των γυναικών από τα πολιτικά τους δικαιώματα συνιστά κατάφωρη κοινωνική αδικία, γ) οι γυναίκες μπορούν να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο μέσω της συμμετοχής τους στην πολιτική ζωή του τόπου, δ) η ψήφος είναι ένα ισχυρό όπλο για την υπεράσπιση των οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων των πολιτών, και άρα και των γυναικών. Μόνος καρπός όλης αυτής της προσπάθειας ήταν το δικαίωμα του εκλέγειν για τις δημοτικές εκλογές μόνο στις εγγράμματες γυναίκες, πάνω από 30 χρονών, που αποδόθηκε το 1930.

Το 1944, το συντονιστικό όργανο της Εθνικής Αντίστασης, η ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης) έδωσε πλήρη πολιτικά δικαιώματα στις γυναίκες, οι οποίες πήραν μέρος στις εκλογές για τη συγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου ή «Βουλής του Βουνού» [«του βουνού» γιατί είχαν απελευθερωθεί ορεινές περιοχές από τους αντάρτες της Εθνικής Αντίστασης]. Έτσι, τον Απρίλιο του 1944 εκλέχτηκαν και 5 γυναίκες εθνοσύμβουλοι.

Με την Απελευθέρωση, σημειώθηκε πανελλαδικό γυναικείο κίνημα για την ψήφο με συνεργασία γυναικείων οργανώσεων από όλους τους πολιτικούς χώρους, συνεργασία που θα διακοπεί το 1947 λόγω του Εμφυλίου Πολέμου. Το 1948, οι αριστερές γυναικείες οργανώσεις κηρύχθηκαν παράνομες, ενώ οι κεντρώες και δεξιές ίδρυσαν την Επιτροπή Συνεργαζόμενων Σωματείων.

Το 1949, η κυβέρνηση Θ. Σοφούλη επέκτεινε με αναγκαστικό νόμο το δικαίωμα των γυναικών στις δημοτικές εκλογές (το ηλικιακό όριο μειώθηκε στα 21 χρόνια και τους αποδόθηκε και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι), αλλά αποφασιζόταν επίσης ότι μέχρι το 1953 θα ψήφιζαν μόνο όσες ήταν πάνω από 25 χρονών, ενώ δεν θα μπορούσαν μέχρι τότε να εκλεγούν σε θέσεις δημάρχου ή κοινοτάρχη. Τον Μάιο του 1949, η κυβέρνηση διόρισε και τις δύο πρώτες γυναίκες δημοτικούς συμβούλους στην Αθήνα.

Το Σύνταγμα του 1952 δεν κατοχύρωσε άμεσα τα πολιτικά δικαιώματα των Ελληνίδων, αλλά περιείχε απλώς μία ερμηνευτική δήλωση με την οποία δόθηκε η δυνατότητα στη Βουλή να συντάξει νόμο για να απονεμίσει και στις Ελληνίδες εκλογικά δικαιώματα για τις βουλευτικές εκλογές. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όμως, η Ελλάδα βρέθηκε υποχρεωμένη να συμμορφωθεί προς τις διεθνείς συμβάσεις που είχε υπογράψει (αναφέρθηκαν παραπάνω), οι οποίες κατοχύρωναν την πολιτική ισότητα των γυναικών. Έτσι, στις 7 Ιουνίου 1952, με τον νόμο 2159, οι Ελληνίδες απέκτησαν εκλογικό δικαίωμα και για τις βουλευτικές εκλογές, αποτέλεσμα πιέσεων ελληνικών και διεθνών γυναικείων οργανώσεων, ξένων κυβερνήσεων και διεθνών οργανισμών. Μεταξύ των ετών 1953 και 1954, γυναίκες εκλογείς συμμετείχαν σε έξι αναπληρωματικές εκλογές. Στην πρώτη μάλιστα από αυτές, τον Ιανουάριο του 1953 στη Θεσσαλονίκη, εξελέγη η πρώτη Ελληνίδα βουλευτής, η Ελένη Σκούρα. Οι Ελληνίδες τελικά ψήφισαν μαζικά στις βουλευτικές εκλογές της 19ης Φεβρουαρίου 1956.

Το Σύνταγμα του 1975 είναι το πρώτο στο οποίο διατυπώνεται πλέον ρητά ότι «οί Έλληνες και οι Ελληνίδες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Η νομική και θεσμική κατοχύρωση της ισοπολιτείας των δύο φύλων στην Ελλάδα είναι γεγονός. Σημαντικό βήμα υπήρξε και η καθιέρωση της ποσόστωσης, σύμφωνα με την οποία ο αριθμός των υποψηφίων από κάθε φύλο στους εκλογικούς συνδυασμούς των κομμάτων πρέπει να ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον ίσο με το 1/3 του συνολικού αριθμού των υποψηφίων, στο σύνολο της επικράτειας (άρθρο 3 του Ν. 3636/2008 και άρθρο 34 του Π.Δ. 26/2012, «Κωδικοποίηση σε ενιαίο κείμενο των διατάξεων της νομοθεσίας για την εκλογή βουλευτών»).

Πόσο, όμως, έχει επιτευχθεί η ουσιαστική πολιτική ισότητα; Εύκολα διαπιστώνεται η μικρή συμμετοχή γυναικών στις πολιτικές διαδικασίες και δομές. Εύκολα διαπιστώνονται επίσης οι κυρίαρχες αναπαραστάσεις για τις γυναίκες και την πολιτική. Η πολιτική ισότητα μένει να γίνει ουσιαστική, όχι πια σε επίπεδο νόμων, αλλά ως πραγματική άρση των ποικίλων αποκλεισμών των γυναικών, με αλλαγές στα πρότυπα ζωής και δράσης, στις αντιλήψεις για τις διαφορετικές δεξιότητες, κλίσεις, ενδιαφέροντα, με εξάλειψη του ακόμα υπαρκτού διαχωρισμού των ρόλων ως προς το ιδιωτικό και το δημόσιο. Αυτά μένουν ακόμα να επιτευχθούν και να διεκδικήσουν οι γυναίκες. Και προς αυτήν την κατεύθυνση θα ήταν σκόπιμο να συμβάλουμε όλοι και όλες.

